

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา เรื่อง “การสังเคราะห์ความรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมืองบนพื้นที่สูงชุมชนบ้านของแและอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากระบวนการเลี้ยงไก่พื้นเมืองบนพื้นที่สูง ศึกษาและจับประเด็นความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง จากผู้เชี่ยวชาญ (มิติทางด้าน ชุมชน สังคมและวิชาการ) และพัฒนาบทเรียนที่เป็นองค์ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เหมาะสมกับชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ความรู้ ความเชื่อและพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
4. แนวคิดการสนทนากลุ่ม (Focus group)
5. ทบทวนวรรณกรรม

1.1 ความรู้ ความเชื่อและพิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่

1.1.1 ความรู้

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความรู้ โดย วิจารย์ พานิช (2547 : ระบบออนไลน์) กล่าวว่า ความรู้ คือ สิ่ง que เมื่อ นำไปใช้ จะไม่หมดหรือสึกหรอ แต่จะยิ่งงอกเงยหรืองอกงามขึ้น เป็นสารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ ความรู้เกิดขึ้น ณ จุดที่ต้องการใช้ ความรู้นั้น และเป็นสิ่งที่ขึ้นกับบริบทและกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยความต้องการ ภราดร จินดาวงศ์ (2549) กล่าวว่า ความรู้อาจได้มาโดยการศึกษา ประสบการณ์ ทักษะ การอบรม การดูงาน หรืออื่น ๆ อาจเกิดจากการค้นคว้า ค้นพบ ได้เห็น ได้ฟังของแต่ละคน เมื่อเวลาผ่านไปจะเกิดการสะสมเพิ่มพูนมากขึ้น และ ฌพิศัญ จักรพิทักษ์ (2552) กล่าวว่าความรู้ คือ ประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการเห็นจริง ได้ลงมือปฏิบัติทำจริง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความรู้ คือ ประสบการณ์และทักษะที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือตั้งใจ ผ่านการเรียนรู้และ/หรือการค้นคว้า เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับงานที่เป็นหน้าที่รับผิดชอบในองค์กรแล้ว จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและองค์กร

1.1.2 ความเชื่อและพิธีกรรม

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ (2518) กล่าวถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีไก่เป็นเครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ พิธีเลี้ยงผีบ้านผีเรือน เลี้ยงผีประจำไร่หรือผืนา เลี้ยงผีป่า เลี้ยงผีน้ำ เลี้ยงผีเจ้าที่ เลี้ยงผีเพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ เลี้ยงผีเพื่อฉลองโชคชัย เลี้ยงผีเพื่อขอขมาลาโทษ ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีการขึ้นปีใหม่

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2545) กล่าวว่า เดิมก่อนจะหันมานับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์นั้น พวกกะเหรี่ยงนับถือผี ถึงแม้ปัจจุบันก็ยังมีเป็นจำนวนมากนับถือผีหรือนับถือผีพร้อม ๆ กับศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ นอกจากนี้ยังเชื่อถือโชคกลางตามแบบไสยศาสตร์ มีการปักกระดุกไก่เลี้ยงทาย ผีที่นับถือมี 2 อย่าง คือ ผีบ้าน และผีเรือน โดยจะมีการเลี้ยงที่ต่างวาระกัน เช่น 1) เลี้ยงผีเพื่อฉลองโชคชัย 2) เลี้ยงผีเพื่อเป็นการขอขมาลาโทษต่อเจ้าบ้านเจ้าเมือง ซึ่งเป็นผีป่า ผีหลวง ผีภูเขา ผีฟ้า ฯลฯ 3) เลี้ยงผีเพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ

ทิพวรรณ คำมา (2546) กล่าวว่าชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นสังคมที่ให้คุณค่าและความหมายต่อทุกสิ่งทุกอย่างและมีการเคารพต่อคุณค่าและความหมายนั้น โดยจะมีคนเป็นศูนย์กลางและเป็นตัวเชื่อม ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ชาวบ้านใช้ความเชื่อเรื่องผีในด้านต่าง ๆ เช่น ในการรักษาพยาบาล เมื่อบุคคลในครอบครัวคนใดเกิดล้มป่วย เมื่อรักษาด้วยวิธีทางการแพทย์ปัจจุบันยังไม่หายหรืออาการยังไม่ดีขึ้น ญาติผู้ป่วยจะต้องหารูปเทียน ดอกไม้เพื่อทำนายจากหมอดูหรือหมอผีว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ถ้าหมอดูทายว่าเหตุที่ไม่สบายเกิดจากการละเมิดเจ้าที่เจ้าทางในไร่ ผีป่า ผีน้ำ รวมถึงสถานที่อื่น ๆ ก็จะต้องทำการขอขมาและเลี้ยงผี เนื่องจากเชื่อว่าถ้าไม่เลี้ยงผี ผีจะโกรธและทำร้ายถึงแก่ชีวิต การเลี้ยงผีอาจจะเลี้ยงด้วยหมู ไก่ หรืออื่น ๆ ก็ได้

ลักษณะความเชื่อเรื่องผีของปาเกอะญอ มี 3 ด้าน คือ

1. ด้านการเกษตร ได้แก่ การเพาะปลูก การดูแลและการเก็บเกี่ยวผลผลิต

2. ด้านการรักษาพยาบาล โดยจะมีการเสี่ยงทายจากคนที่มีความรู้ความสามารถ โดยมีการเสี่ยงทายด้วยไข่มุก กระจกใส และข้าวสาร

3. ด้านการจัดการทรัพยากร ได้แก่ ดิน น้ำ ป่า ต้นไม้และสัตว์ป่า

บือพอ (2547) กล่าวว่าพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีการนำไถ่มาเช่น ไหว้และใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ พิธีขึ้นปีใหม่ ถางไร่ เผาไร่ เลี้ยงไร่ เลี้ยงนา พิธีสังหาคม (ลาคุป) และปัดรังควาญนางข้าว

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2555) กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับผีและขวัญของกะเหรี่ยงนั้น ได้ยึดถือปฏิบัติต่อไปด้วยความระมัดระวัง หรือเพื่อให้เกิดความสมดุลกันระหว่างโชคและเคราะห์ของมนุษย์กับสิ่งอันลึกลับอันพึงจะเกิดขึ้นแก่มนุษย์ได้ และรวมถึงความดีนรณของมนุษย์เพื่อที่จะปรับเข้าหากันได้ หรือความผสมผสานกลมกลืนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และผีที่อาจจะเข้ามาเกี่ยวพันกันได้

กล่าวโดยสรุปคือ สังคมของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ ขวัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งแสดงถึงความเคารพที่มีต่อผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าที่ ผีบ้าน ผีเรือน เจ้าป่า เจ้าเขา ฯลฯ ที่ให้การคุ้มครอง ปกป้องรักษาทุกคนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี แคล้วคลาดจากเรื่องร้าย ๆ ทั้งปวง ให้ทุกชีวิตประสบแต่ความเจริญ นอกจากนี้ ยังแสดงถึงความยึดถือปฏิบัติในสิ่งดีงาม ไม่ให้กระทำผิดประเพณี วัฒนธรรม หากประพฤติดิจจารีตประเพณี ย่อมต้องขอขมาลาโทษ การเลี้ยงผี 3 ด้านหลัก คือ ด้านการเกษตร การรักษาพยาบาล และการจัดการทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เลี้ยงผีเพื่อฉลอง โชคชัย 2) เลี้ยงผีเพื่อเป็นการขอขมาลู่แก่โทษ 3) เลี้ยงผีเพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ สำหรับเครื่องเช่น ไหว้สำหรับการเลี้ยงผี คือ หมู ซึ่งเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก ปีละ 2-3 ครั้งเท่านั้น และไก่ เป็นเครื่องเช่น ไหว้ที่ชาวบ้านใช้มากที่สุด เพราะสามารถนำกระดูกไถ่มาทำนาคดวงชะตาของตนเอง ครอบครัว ในด้านสุขภาพ ผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการคาดคะเนฝนฟ้าอากาศตามฤดูกาลต่าง ๆ

1.1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่

บือพอ (2540) กล่าวถึงความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับไถ่ว่า ไถ่ที่มีพฤติกรรมเหล่านี้จะต้องห้ามเลี้ยงและฆ่าทิ้งทันที ได้แก่ ไถ่ตัวผู้ขึ้นทับกัน แม่ไก่ที่กินไข่ตนเอง แม่ไก่ขัน ไถ่ขันตอนพลบค่ำ และไก่ขันตอนกลางวัน ส่วน เจ้าชายอะกิมิโนะมิยะ พุมิอิโตะ และคณะ (2550) ได้กล่าวถึงกลุ่มชาว

ไท ในเมืองจีนว่าไก่อมีบทบาทสำคัญต่อการเจ็บป่วย สุขภาพและพิธีกรรมทางการเกษตร ยกตัวอย่าง เช่น

- หมู่บ้านชาวไทฮั่นในเหมิงหย่าง (เมืองยาง) จะมีการ 1) นำไก่อตัวผู้และตัวเมียอย่างละตัว แล้วเอาเลือดไปทาลำต้นของไม้ต้นใหญ่ที่เชื่อกันว่ามีวิญญาณสิงสถิตอยู่ เรียกว่าเป็นการ เช่นผี ทำขึ้นเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ของปฏิบัติกันจนจรดคติ หลังจากต้มไก่อเพื่อเช่น วิญญาณแล้ว จึงนำไก่อนั้นมารับประทาน 2) ให้คุณแม่ที่เพิ่งคลอดลูกมารับประทานไก่อเป็นเวลา 1 เดือน เรียกประเพณีนี้ว่า เข้าอุ๋น 3) ใช้ไก่อ 1 หรือ 2 ตัว เพื่อทำอาหารเลี้ยงช่วงเวลา คำน่า เรียกพิธีนี้ว่า โชะนััน
- หมู่บ้านเพยหลง (ต้าเหมิงหลง) จะมีการ 1) นำไก่อ 1 ตัว เพื่อต้อนรับปีใหม่ แต่ไม่จำกัด เพศไก่อ 2) ให้คุณแม่ที่เพิ่งคลอดลูกมารับประทานไก่อและไข่เป็นเวลา 1 เดือน เดือน แต่จะ ไมกินไก่อสีขาว เพราะเชื่อกันว่ากินแล้วจะเจ็บป่วย ถ้าทารกอายุเกิน 3 เดือนแล้วจะ สามารถกินไก่อขาวได้ 3) นำไก่อตัวผู้ 1 ตัว เมื่อทารกอายุครบ 1 เดือน เพื่อรับประทานกัน ในหมู่บ้านที่มาชุมนุมกันในพิธีที่เรียกว่าทิมรุณ
- หมู่บ้านหลวนเตี้ยน (บ้านหลวงถิ่น) ของชาวไทน้ำ จะมีการ 1) รมัดระวังเรื่องวิธีตัดคอ ไก่อที่จะนำไปให้หญิงมีครรภ์รับประทาน เชื่อว่าถ้าตัดไม่ดี คอของทารกจะคลอดออกมา อาจบิดเบี้ยวได้ 2) ให้ผู้หญิงที่เพิ่งคลอดลูกมารับประทานไข่ที่ต้มกับน้ำตาลกรวดในเวลา เช้า กลางวัน เย็น แต่ละมือจะใช้ไข่ 1-3 ฟอง ซึ่งเป็นไข่ที่เป็นของขวัญจากพี่น้องของ ผู้หญิงและพวกลูก ๆ ของพี่น้องผู้หญิง ตลอดจนบรรดาเพื่อน ๆ และคนใกล้เคียง ของขวัญนี้เรียกว่าไก่อมาป็น เนื้อของไก่อดังกล่าวจะนำมาทำเป็นซूपไว้รับประทาน
- หมู่บ้านก๊วย จะมีการให้ผู้เป็นแม่จะรับประทานไก่อหลังคลอด แต่ห้ามรับประทานไก่อที่มี ขา หนึ่ง และจะงอยปากเป็นสี่เหลี่ยม เชื่อว่าจะทำให้ป่วยมีอาการตัวเย็น เหตุผลและข้อ ห้ามดังกล่าวยังไม่ทราบแน่ชัด แต่เชื่อว่าหลังคลอดได้ 1 เดือน สามารถกินไก่อขาเหลี่ยม ได้ ขณะเดียวกันเชื่อว่าการรับประทานไก่อสีดำหลังคลอดเป็นเรื่องดี เพราะไก่อสีดำมี คุณค่าทางอาหาร ทำให้ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย แต่แม่จะเป็นไก่อสีดำ ถ้ามีขาเหลี่ยมก็รับประทาน ไม่ได้
- หมู่บ้านซุนหม่าน (บ้านสวนหม่อน) ชาวบ้านเชื่อกันว่า 1) เนื้อของไก่อขนสีดำเป็นของดี ต้องดูแลรักษาอย่างดี เวลาเจ็บป่วยเมื่อรับประทานไก่อสีดำจะดีต่อร่างกาย โดยเฉพาะ หญิงมีครรภ์ 2) ไก่อที่มีขาและผิวหนังเป็นสี่เหลี่ยมจะดูมองว่าไม่ค่อยดี รับประทานแล้ว จะป่วยง่าย 3) ในสังคมชาวไทน้ำมีการแต่งงานในรูปแบบผู้ชายแต่งงานเข้าบ้านผู้หญิง ใน

การนี้ผู้ชายต้องฆ่าไก่สีแดงตัวผู้และตัวเมียอย่างละ 1 ตัว เพื่อนำไปถวายพระผู้มีสมณศักดิ์สูงของวัดในหมู่บ้าน พร้อมกับเหล่า 1 ขวด และนุหรี 2 กล่อง ของที่ใช้ไปถวายนี้เรียกว่า โอะฟู ซึ่งชี้ให้เห็นว่าไก่ตัวผู้และตัวเมียถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงความสมานฉันท์กลมเกลียวของสามิภรรยา

นอกจากนี้ เจ้าชายอะกนิโนะมิยะ ฟุมิอิโตะ และคณะ (2553) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การนำไก่มาเลี้ยงเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม ตามหลักความเชื่อของคนโบราณ สีขาว สีดำ และสีแดง เป็นสีแห่งชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย สิ่งมีชีวิตชนิดใดที่มีสีสามสีอยู่ในตัวย่อมมีความสำคัญตามความเชื่อในเรื่องสีแห่งชีวิตที่บอกเล่าถึงความเศร้าหมอง ความสงบและความรุนแรง สีแห่งชีวิตเหล่านี้มีอยู่บนตัวไก่ ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับสัตว์ชนิดอื่นแล้ว ไก่เป็นสัตว์ที่มีสีตามลำตัวมากที่สุดคือ 8 สี ได้แก่ สีแดง ขาว ดำ เทา ทอง น้ำตาล น้ำตาลเข้ม และเหลืองเขียว-น้ำเงิน ไก่จึงอาจถูกนำมาเลี้ยงเพื่อใช้สัจนในการประกอบพิธีกรรม ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ให้ความสำคัญกับไก่บ้าน ในฐานะที่เป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อการบริโภคและใช้ในพิธีกรรม แต่จะมีบทบาทมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และมีบทบาทในหลายมิติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและสีของไก่ พบว่า ไก่ที่มีลักษณะดีของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไก่สีแดง รองลงมาคือสีดำ ส่วนไก่ไม่ดีคือ ไก่สีขาว ไก่ลาย และไก่สีเหลือง ห้ามนำมาใช้ในพิธีกรรมและบริโภค ข้อห้ามนี้รวมถึงไก่พิการและไก่ที่มีพฤติกรรมผิดปกติธรรมชาต เช่น ขันตลอดเวลา ซึ่งบางชนเผ่าจะเคร่งครัดกับความเชื่อข้อนี้มากเป็นพิเศษ น่าสังเกตว่าในสังคมเมืองความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะและสีแตกต่างกันไป สีขาวซึ่งเป็นลักษณะของความบริสุทธิ์ก็กลายเป็นลักษณะดีของไก่ดังพบในตำนานไก่ขาวของเมืองลำปาง

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2555) กล่าวว่า หมู และไก่ นับเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความหมาย ความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในสังคมกะเหรี่ยง เพราะจะต้องใช้หมูและไก่เพื่อการสังเวยและพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ พิธีเลี้ยงผีใหญ่ พิธีแต่งงาน งานศพ การผูกข้อมือเรียกขวัญ การบวงสรวงต่อผีต่าง ๆ หากไม่มีพิธีกรรมหรือเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย จะไม่มีการฆ่าหมูหรือไก่เพื่อการบริโภค เมื่อ 20 ปีก่อน จากการบันทึก แต่ละครอบครัวจะฆ่าหมูและไก่ โดยฆ่าไก่ครอบครัวละ 3 วันต่อ 1 ตัว ซึ่งปีหนึ่งใช้ไก่ประกอบพิธีกรรม 212 ตัว ส่วนหมูจะใช้ประมาณ 1 ตัวต่อเดือน หรือประมาณปีละ 12 ตัว นอกจากนี้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ไก่ที่มีพฤติกรรมพิวิสัย จะต้องฆ่าทันที เช่น บินผ่านหรือข้ามหัวคนขณะกำลังกินข้าว

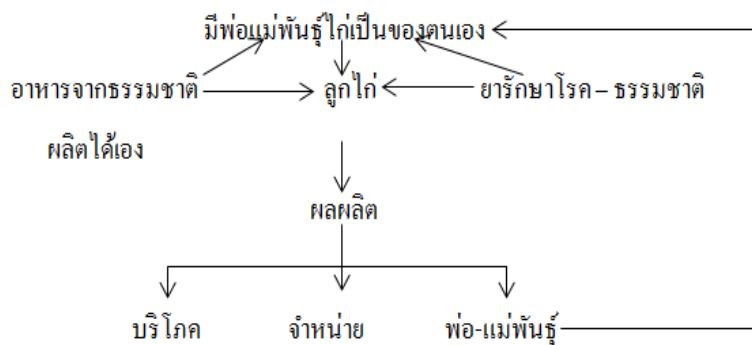
กล่าวโดยสรุป คือ ไก่เป็นสัตว์เลี้ยงที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องไก่ที่บริสุทธิ์ ไม่มีพฤติกรรมผิดธรรมชาติ สีของขนไก่ที่เหมาะสมกับการนำมาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดการดำรงชีวิต เพื่อสังเวยและเรียกขวัญ โดยจะมีการเลือกไก่ที่มีลักษณะสีของไก่ที่แตกต่างกันไป คือ สีขาว สีดำ และสีแดง เป็นสีแห่งชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนี้การฆ่าไก่ที่มีพฤติกรรมผิดปกติ จึงอาจจะเป็นการคัดเลือกไก่อีกวิธีหนึ่ง เพื่อให้ได้ไก่ที่ดีที่สุดไปประกอบพิธีกรรมด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่มีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ที่เชื่อมโยงกับความรู้ในหลายมิติ ได้แก่ มิติด้านสังคม วิทยาศาสตร์ และภาษา ซึ่งเป็นทุนทางปัญญาที่มีความหมายสะท้อนให้เห็นจากการลงมือปฏิบัติตามวิถีชีวิตและความเชื่อ ผ่านกิจกรรมการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนั้นความรู้จะถูกจัดเก็บ นำไปใช้ และถ่ายทอดไปยังรุ่นสู่รุ่น ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ขึ้นอยู่กับความสำคัญของความรู้ และความสามารถในการรับรู้หรือการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละคนด้วย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

การเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงวิธีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร โดย *สุชน ตั้งทวีวัฒน์และคณะ (2547)* กล่าวว่าไก่พื้นเมืองในภาคเหนือจะมีขนาดเล็กกว่าภูมิภาคอื่น อาจเนื่องจากสภาพพื้นที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเกษตรเพาะปลูกได้ดี ทำให้มีอาชีพทางเลือกอื่น จึงไม่ค่อยให้ความสนใจใส่ใจกับการเลี้ยงไก่เท่าที่ควร ปล่อยปละละเลยในเรื่องให้อาหารเสริม การคัดเลือกสายพันธุ์ ทำให้สายพันธุ์มีแนวโน้มเล็กลงเรื่อยๆ *อำนาจ เลี้ยวธรากุล(2548)* เพิ่มเติมว่า เกษตรกรและชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามแบบธรรมชาติ ปล่อยให้การผสมพันธุ์ การฟักไข่ การเลี้ยงลูกกันเอง ตลอดถึงการให้อาหารที่หาได้ทั่วไปในพื้นที่ เช่น ไร่ ปลายข้าว ผัก และหญ้าต่างๆ ลักษณะสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองนี้มีความทนทานต่อโรคสูง ทำให้ชาวบ้านนิยมเลี้ยงมากกว่าไก่สายพันธุ์อื่น. ดังนั้นการศึกษา คัดเลือก ปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมืองแม่ฮ่องสอนให้ได้ไก่พันธุ์แท้ ที่มีความต้านทานต่อโรคสูง เจริญเติบโตดี ให้ผลผลิตไข่เพิ่มขึ้น เป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจของท้องถิ่น ส่วน *เกรียงไกร โชษประการและคณะ(2543)* กล่าวว่า การส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่พื้นเมือง สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงคือความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน แนวทาง

ปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ซึ่งหัวใจสำคัญของการส่งเสริมคือ เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งระบบ เช่น มีพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์เป็นของตัวเอง ใช้สมุนไพรรักษาโรค หาเศษอาหารในครัวเรือน รำ ปลายข้าว ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ มาเป็นอาหารไก่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เหลือจากนั้นไว้จำหน่าย

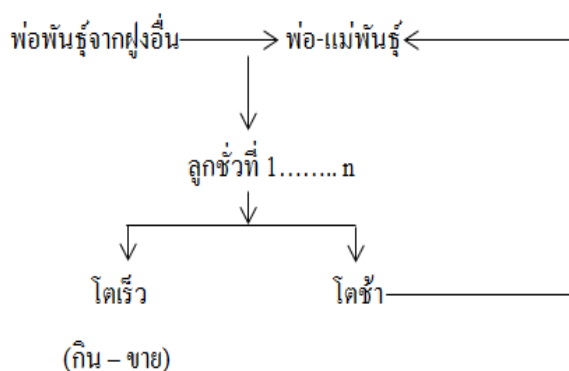
แผนภาพ 1 : ระบบการผลิตไก่พื้นเมือง

เนื่องจากข้อมูลที่มีในรายงานส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นจึงได้เสนอวิธีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในภาคนี้เป็นหลัก โดยคาดว่าน่าจะใกล้เคียงกับวิธีการเลี้ยงของเกษตรกรในภาคอื่นๆ ดังนี้

1. สถานที่เลี้ยงไก่แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ เลี้ยงในบริเวณบ้านตลอด คิดเป็นสัดส่วน 85% เลี้ยงในนาตลอด คิดเป็นสัดส่วน 8% และเลี้ยงทั้งในบ้านและในนา คิดเป็นสัดส่วน 7% รูปแบบการเลี้ยงเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีเล้าสำหรับไก่ แต่สภาพความเป็นจริงมีเพียงครั้งเดียวที่ไก่เข้าไปนอนภายในเล้าประกอบด้วย คอนนอน รางน้ำสำหรับตัวเมีย ขนาดเล้าไก่ส่วนใหญ่จะคับแคบ ไม่ค่อยสะดวกในการทำความสะดวก เป็นแหล่งสะสมโรคและพยาธิ มูลเหตุที่ทำให้ไก่เป็นโรค

2. วิธีการเลี้ยงและการจัดการพ่อแม่พันธุ์

วิธีการเลี้ยงและการคัดสรรพ่อแม่พันธุ์ของเกษตรกร จะปล่อยตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่มาจากไก่ที่เหลือจากการบริโภคและจำหน่าย ทำให้ได้พ่อแม่พันธุ์ที่อายุเยอะ ตัวเล็ก และโอกาสที่อัตราการผสมเลือดชิดสูง มีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยที่ทำการคัดสายพันธุ์ โดยการเลือกลักษณะไก่ที่ตัวเล็ก โตช้า อ่อนแอ ออก หรือวิธีการแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน จนถึงการหาซื้อสายพันธุ์ไก่ที่ดีเฉลี่ยพ่อแม่พันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 3-5 ตัว เมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์จะผสมพันธุ์วางไข่ ฟักไข่ ใช้เวลา 1-3 เดือนในการเลี้ยงลูกหลังจากนั้นพร้อมที่จะผสมพันธุ์ในรอบตัวไป เมื่ออายุได้ 4-5 เดือน น้ำหนักตัวเฉลี่ย 1.0-1.2 กิโลกรัม จึงเหมาะในการบริโภคหรือจำหน่าย การได้พ่อแม่พันธุ์ที่อายุเยอะ ตัวเล็ก ผสมเลือดชิด ทำให้อัตราการเจริญเติบโต ด้านทานโรค อัตราการไข่ มีแนวโน้มลดลง

แผนภาพ 2 : การจัดการฝูงพ่อ - แม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองของเกษตรกร (วิธีเดิม)

3. อาหารไก่พื้นเมือง เกษตรกรอาจ ให้อาหารประเภทรำ ปลายข้าว ข้าวเปลือกในช่วงเช้า หรือเย็น นอกเหนือจากนั้นจะปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ ได้แก่ หญ้า หนอน และแมลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งโปรตีนและวิตามินที่สำคัญ จะมีมากในฤดูฝนและต้นฤดูหนาวเท่านั้น แต่ในฤดูร้อนมี น้อยมาก ส่วนแหล่งพลังงานแม้จะได้รับตลอดปี แต่อาจจะไม่เพียงพอ เมื่อไก่ในฝูงมีจำนวนมากขึ้น ทำฤดูร้อนไก่มีอัตราการเจริญเติบโตจะต่ำ ประกอบกับเป็นฤดูที่มีการระบาดของพยาธิสูง อีกปัจจัยคือ เกษตรกรจะเลี้ยงไก่หลายรุ่นอายุรวมกัน ทำให้เกิดการแย่งชิงอาหาร ตามการจัดลำดับสังคม (peck order) ธรรมชาติ ทำให้การได้รับอาหารไม่กระจายอย่างทั่วถึง เกษตรกรจึงแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการ ให้อาหารกระจายหลายจุด หรือแยกให้อาหารสำหรับไก่ตัวเล็ก จึงสามารถแก้ปัญหานี้ได้

4. น้ำที่ใสเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกษตรกรจะให้ความสำคัญน้อยมาก เพราะปล่อยให้กินเองตาม แหล่งน้ำที่มาจากคร้วเรือน ดังนั้นคุณภาพและปริมาณของน้ำที่ไก่พื้นเมืองได้รับอาจจะไม่เหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ร่างกายอ่อนแอ และถ้า เกษตรกรซื้อไก่ป่วยจากตลาดมาบริโภค การแพร่ระบาดของโรคก็จะไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น มี เกษตรกรเพียงบางรายเท่านั้นที่มีภาชนะใส่น้ำสะอาดไว้ให้ไก่กินเป็นประจำ โดยคิดแปลงจากวัสดุที่ หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ขางรถยนต์และหรือกระบอกลูมิเนียมฝาครึ่ง ใ้ย่่างไรก็ตาม การดูแลในส่วนนี้จะ ลดลงในฤดูเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว

การจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง จำเป็นจะต้องคำนึงถึง

1. เล้าไก่ ใช้เป็นที่ป้องกันลมและฝนสำหรับไก่ในเวลากลางคืนสะดวกต่อการป้องกันกำจัด โรคและพยาธิ ลักษณะที่สำคัญของเล้าคือ ชังไก่ได้ คนเข้าออกสะดวก มีคอนสำหรับให้ไก่ได้นอน เพื่อลดปัญหาการติดพยาธิ มีรังไข่ ที่มีขนาด รูปทรง จำนวนเพียงพอต่อแม่ไก่ และตำแหน่งที่วาง ควรต่างกันเพื่อลดปัญหาการไข่ซ้อนรัง ที่วางไข่ควรอยู่ในมุมมืด อากาศถ่ายเทสะดวก และสามารถ จับไก่ได้สะดวก ในกรณีที่เกษตรกรต้องการให้วัคซีนป้องกันโรค

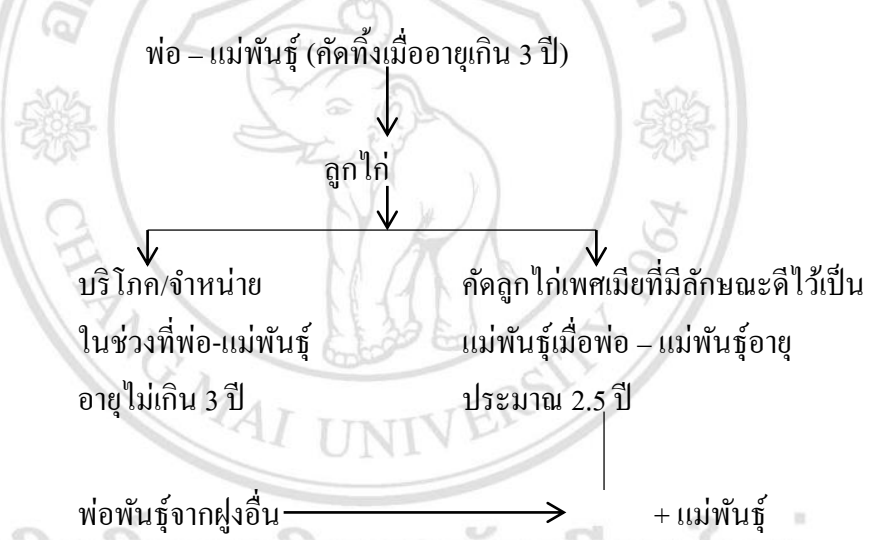
2. พ่อ – แม่พันธุ์ การจัดการฝูงพ่อ – แม่พันธุ์สามารถทำได้ ดังนี้

1.1 มีพ่อพันธุ์คุมฝูงเป็นประจำ โดยใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ไก่อไม่เกิน 6 ตัว

1.2 พ่อ – แม่พันธุ์ในฝูงควรมีอายุใกล้เคียงกัน โดยเริ่มต้นที่อายุ 6-8 เดือน และคัดทิ้งเมื่ออายุประมาณ 3 ปี

1.3 ควรบริโภคน้ำและหรือจำหน่ายลูกไก่ที่เกิดจากพ่อ-แม่พันธุ์ที่มีอายุไม่เกิน 2.5 ปี ออกจากฝูงเมื่ออายุประมาณ 4-5 เดือน

1.4 เตรียมพ่อ-แม่พันธุ์ทดแทน ดังนี้ คือ เมื่อพ่อแม่พันธุ์อายุประมาณ 2.5 ปี เริ่มคัดลูกไก่เพศเมียที่มีลักษณะดีไว้เป็นแม่พันธุ์ โดยเริ่มคัดได้ตั้งแต่ลูกไก่อายุประมาณ 2 เดือน และเมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์ให้คัดพ่อ-แม่และไกรุ่นเพศผู้บริโภคหรือจำหน่าย หลังจากนั้นใช้ไก่จากแหล่งอื่นที่มีลักษณะดีมาเป็นพ่อพันธุ์คุมฝูงต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงการผสมพันธุ์เลือดชิด

แผนภาพ 3 : การจัดการฝูงพ่อ – แม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง (ปรับปรุง)
Copyright © by Chiang Mai University

3. ไข่และการฟักไข่ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของไก่พื้นเมือง คือ การไข่ซ้อนรัง มีผลทำให้ไข่แตกและอัตราการฟักออกลดลง ซึ่งเกิดจากรังไข่ไม่เพียงพอกับจำนวนแม่ไก่ รังไข่มีขนาดและรูปร่างเหมือนกันและวางอยู่ในระดับเดียวกัน ถึงแม้จะมีรังไข่เพียงพอ แต่ก็อาจเกิดปัญหานี้เช่นกันถ้ามีพ่อ-แม่พันธุ์เกิน 6-7 ตัวในฝูงเดียวกัน หลังจากแม่ไก่ฟักไข่ในแต่ละชุด ควรเปลี่ยนสิ่งรองรังทุกครั้ง และถ้าให้คืออาจจะใช้กระเพาะหรือใบยาสูบผสมกับฟางข้าวหรือหญ้าแห้งรองรัง ซึ่งจะช่วยป้องกันพยาธิภายนอกได้ทางหนึ่งด้วย

4. อาหารและการให้อาหาร จากการที่เกษตรกรปล่อยให้ไก่หากินเองตามธรรมชาติ ทำให้แหล่งอาหารโปรตีนอาจจะไม่เพียงพอ โดยเฉพาะถ้ามีไก่เป็นจำนวนมากและหรือในฤดูร้อน การเพิ่มแหล่งอาหารโปรตีนสำหรับไก่พื้นเมืองอาจทำได้โดยการนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ เช่น ใบพืชตระกูลถั่วชนิดต่าง ๆ ใบปอ หรือใบมันสำปะหลังตากแห้ง (อ้างในเยาวมาลย์ และคณะ, 2531; นพวรรณและคณะ, 2533; สุมณ, 2536) ร่วมกับแนะนำและหรือส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลวกในฤดูร้อน (อ้างในกิตติ, 2532) หรือใช้ไฟล่อแมลงในเวลากลางคืน ซึ่งวิธีนี้นอกจากจะเป็นการเพิ่มแหล่งอาหารโปรตีนให้ไก่แล้ว ยังเป็นการกำจัดศัตรูพืชได้อีกทางหนึ่งด้วย

5. การป้องกันโรค - พยาธิ อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีที่สามารถเพิ่มผลผลิตไก่พื้นเมืองอย่างเห็นผลค่อนข้างชัดเจน แต่ยังมีปัญหาเรื่องของวิธีการ การจัดการวัคซีนและการยอมรับของเกษตรกร

ภานรินทร์ ปรีชาวัฒน์กร(2541)รายงานผลความต้องการเทคโนโลยีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. อุปกรณ์เลี้ยงไก่ที่มีความเหมาะสม เนื่องจาก การให้อาหารไก่พื้นเมืองยังไปรยตามพื้นดิน ไม่ได้นำอาหารใส่ภาชนะให้ไก่กินจึงส่งผลให้ไก่ที่เลี้ยงไว้มีโอกาสได้รับเชื้อโรคปะปนตามพื้นดิน รวมทั้งวิธีการให้ไก่กินน้ำตามแอ่งน้ำขังโดยทั่วไปด้วย เกษตรกรจึงต้องการอุปกรณ์ให้น้ำด้วย

2. การเลี้ยงไก่ให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยส่วนใหญ่จะปล่อยให้ไก่หากินเองตามธรรมชาติด้านการจัดการการเลี้ยงจึงมีน้อยมาก เกษตรกรไม่ได้สร้างรั้วกั้นบริเวณ ทำให้ไก่ที่จะหากินได้ทั่วไป โอกาสติดโรคระบาดหรือได้รับเชื้อโรคต่าง ๆ มักเกิดขึ้นได้ง่าย

3. การให้วัคซีนและการจัดโปรแกรมให้วัคซีน เนื่องจากปัญหาการล้มตายของไก่ มักเป็นปัญหาที่พบทุกปี สาเหตุหลักมาจากโรคระบาดติดต่อกัน และเกษตรกรไม่ได้ให้วัคซีนป้องกันโรคระบาด และอีกสาเหตุหนึ่งคือเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องของเกษตรกร คือ การให้วัคซีนเพื่อป้องกันโรคนั้นให้ครั้งเดียวก็สามารถป้องกันได้ตลอดไปโดยไม่ต้องให้อีกเลย ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องการคำแนะนำในการให้วัคซีนและโปรแกรมการให้วัคซีนเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง

4. การส่องไข่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปล่อยให้ไก่ฟักไข่เองตามธรรมชาติ ซึ่งส่งผลทำให้จำนวนไข่ที่ฟักออกน้อย สาเหตุหลักมาจาก เกษตรกรไม่ได้คัดไข่ที่ไม่มีเชื้อออกจากรังฟักคงปล่อยให้แม่ไก่ฟักต่อไป นอกจากนี้จะเป็นการเสียเวลาแล้วยังส่งผลให้ไข่ที่เหลือมีโอกาสที่ฟักออกมาเป็นตัวน้อยลง

5. การป้องกันและรักษาโรค การระบาดของโรคในไก่พื้นเมืองเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผลผลิตไก่ลดลง บางหมู่บ้านไก่ตายยกเล้า สาเหตุสำคัญคือเกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการป้องกันและรักษาโรค ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องการคำแนะนำในการป้องกันและรักษาโรคเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

6. การให้อาหารเสริมที่หาง่ายในท้องถิ่น อาหารส่วนใหญ่ คือ ข้าวเปลือกและเศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแกลบ รำ ที่หาง่ายในท้องถิ่น เกษตรกรส่วนใหญ่ คิดว่าการให้อาหารแก่ไก่พื้นเมืองเพียงพอแล้ว นอกจากนี้ไก่อังหากินเองตามธรรมชาติ เกษตรกรไม่เคยให้อาหารเสริมอีกด้วย ทั้ง ๆ ที่อาหารเสริมพวกนี้สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น เปลือกหอย เปลือกปูน ใบกระถิน เป็นต้น

ทิฆัมพร พลอามาตย์ (2542) ได้อภิปรายผลความสำเร็จของการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพเสริมในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ว่าความสำเร็จของการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรมากหรือน้อยไม่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจาก ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว แต่จะต้องมีการป้องกันโรคระบาด ซึ่งเกษตรกรที่เลี้ยงมานานแล้วส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความสามารถในการทำวัคซีนป้องกันโรคให้กับไก่พื้นเมือง ซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับความรู้และฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลป้องกันรักษาโรคไก่ ทำให้ไก่มีความต้านทานโรค และมีอัตราการตายน้อยกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงไก่อมานานแต่ไม่เคยปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของรัฐเลย

2. สภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกษตรกรเลี้ยงไก่พันธุ์ไก่คูและไก่ประดู่หางดำ โดยการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ซึ่งจะขังไก่ไว้ในตอนกลางคืนและปล่อยให้ไก่ออกหากินตามบริเวณบ้าน ท้องทุ่งนา ในเวลากลางวัน และในบางครั้งเกษตรกรจะโปรยปลายข้าว ข้าวเปลือกกับไก่พื้นเมืองด้วย และทำการให้น้ำไก่โดยการใส่ภาชนะไว้ให้ไก่กิน

3. การที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงไก่ให้ประสบความสำเร็จ และมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้น พบว่าเกษตรกรที่ติดต่อกับเพื่อนบ้าน 5-7 ครั้งต่อสัปดาห์ จะประสบความสำเร็จมากกว่าเกษตรกรที่ติดต่อกับเพื่อนบ้าน 0-4 ครั้งต่อสัปดาห์ การติดต่อกับเพื่อนบ้านทำให้ได้แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ได้แนวคิดใหม่ ๆ ตลอดจนการดูแลรักษาไก่พื้นเมืองที่ถูกต้องวิธี การจัดการ การซื้อขาย อีกทั้งช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับลูกค้าคนกลาง ส่งผลให้ผลผลิตจากไก่พื้นเมืองมีคุณภาพดีขึ้น การจัดการมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งจะทำให้ไก่พื้นเมืองขายได้ราคาดีขึ้น

เพทชาย พงษ์เพ็ญจันทร์ (2546) ได้กล่าวในรายงานโครงการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตไก่พื้นเมือง สำหรับชุมชนตำบลอุโมงค์ จังหวัดลำพูน ได้เรียนรู้เรื่องการจัดทำบันทึกประจำไก่

ซึ่งนำหน้าและการถ่ายภาพยาคีแก่ไก่ ของกลุ่มสมาชิกโดยรวมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มสมาชิกและเกษตรกรข้างเคียงมีความสนใจต่อกิจกรรมที่จัดถ่ายทอดความรู้ขึ้น โดยจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในทุก ๆ ด้านที่ต้องการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่เข้ามาพัฒนารูปแบบการเกษตรของชุมชนที่เป็นอยู่ อีกทั้งได้เกิดกลุ่มนักวิจัยรุ่นเยาว์จากนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมการผลิตไก่ที่มีคุณภาพ ควรคัดเลือกพันธุ์ไก่ที่มีสุขภาพดี แข็งแรง และลักษณะดีไว้เพื่อขยายพันธุ์ต่อไป ไม่เช่นนั้นไก่อาจจะเป็นโรคจนถึงตาย ซึ่งปัญหาที่พบทั่วไปในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง คือ การขาดแคลนอาหารในบางฤดูกาล อัตราการตายสูง โดยเฉพาะฤดูฝน ในด้านการขายไก่ควรขายเมื่อไก่อายุประมาณ 3 เดือน จะได้ไก่ที่มีน้ำหนักประมาณ 1 กิโลกรัมกว่า ๆ ต่อตัว

กล่าวโดยสรุป คือ การเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติ โดยต้องการให้มีการเจริญเติบโตและเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรนั้น จะต้องคำนึงถึง 1) อาหาร จำเป็นจะต้องมีการให้อาหารเสริมโปรตีน จำพวกแมลง โดยเฉพาะในฤดูร้อน 2) ไม่ปล่อยให้ไก่กินน้ำจากน้ำทิ้งในครัวเรือน เพราะจะเสี่ยงต่อการเกิดโรค ควรจะทำให้ให้น้ำสำหรับไก่ และทำความสะอาดที่ใส่น้ำทุกวัน 3) เล้าไก่จะต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก ป้องกันลมและฝนได้ มีคอนไก่และรังไข่ให้เพียงพอต่อจำนวนไก่ 4) คัดเลือกพ่อ-แม่พันธุ์ไก่ที่มีลักษณะดี มีอายุ 6-8 เดือน และไม่เกิน 3 ปี และ 5) การให้วัคซีนป้องกันโรคตามโปรแกรมที่ปศุสัตว์แนะนำ นอกจากนี้ 5 ประเด็นหลักแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่เกษตรกรจะต้องมีการพบปะ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงไก่ร่วมกับเพื่อนบ้านหรือผู้ที่เลี้ยงไก่ เพราะจะทำให้ได้แนวคิดใหม่ ๆ ตลอดจนการดูแลรักษาไก่พื้นเมืองที่ถูกวิธีอีกด้วย

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

1.3.1 ความหมายของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พานิช (2549), ภราดร จินดาวงศ์ (2549) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการ (Process) ที่มีความสลับซับซ้อน ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นกิจกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ไม่ใช่กิจกรรมของนักวิชาการหรือนักทฤษฎี แต่นักวิชาการหรือนักทฤษฎี อาจเป็นประโยชน์ในฐานะแหล่งความรู้ (Resource Person) การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป็นกระบวนการใดๆที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความรู้

ภายในองค์กรซึ่งเปรียบเสมือนสินทรัพย์ (Assets) อย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนางาน และพัฒนาคน โดยมีกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยดำเนินการให้เกิดประสิทธิผล ในองค์กร ไม่ใช่เป็น เป้าหมายขององค์กร เป็นการเพิ่มมูลค่าหรือเพิ่มคุณค่าของกิจการขององค์กร กลุ่มบุคคล หรือเครือข่าย โดยต้องดำเนินการในลักษณะที่บูรณาการอยู่ในกิจกรรมหรืองานประจำ ไม่ได้แยกจากงานประจำ คือต้องดำเนินการโดยไม่ทำให้สมาชิกขององค์กรรู้สึกว่ามีภาระเพิ่มขึ้น และนอกจากนี้ยังเป็น การเรียนรู้แบบใหม่ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเกิดจากการประมวล สังเคราะห์และจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับ สารสนเทศ หรือเป็นระบบในการสรรหาความรู้ที่ถูกต้อง สำหรับบุคคลที่เหมาะสม ในเวลาที่ เหมาะสมและช่วยให้มีการแบ่งปันความรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุง ความสามารถในการดำเนินงานขององค์กร ส่วน ณพศิษฎ์ จักรพิทักษ์(2552) กล่าวว่า การจัดการ ความรู้ คือ การบริหารจัดการองค์กรโดยเน้นการใช้ความรู้และประสบการณ์ของคนทำงาน รวมทั้ง สารสนเทศที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานเพื่อเพิ่มผลผลิตแก่องค์กรให้สามารถแข่งขันได้ใน อุตสาหกรรมนั้น ๆ เพื่อการดำรงอยู่ขององค์กรและชีวิตและครอบครัวของพนักงานร่วมกัน ส่วนน้ำ ทิพย์ วิภาวิน(2547) กล่าวว่า การจัดการความรู้มาจากคำว่า ความรู้(Knowledge) และการจัดการ (Management) ซึ่งหมายถึง การจัดการสารสนเทศ(Information) และการบริหารคน (People) ในทุก องค์กรมีการใช้สารสนเทศที่จัดเก็บไว้ในรูปดิจิทัลและจัดเก็บ ความรู้ใหม่ที่บุคคลในองค์กรมีเพื่อ เผยแพร่และแบ่งปันการใช้สารสนเทศในองค์กร จึงจำเป็นต้องใช้สารสนเทศเป็นเครื่องมือโดยการ จัดเก็บความรู้ซึ่งไม่เพียงเฉพาะในองค์กรแต่เป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์การทำงาน ขององค์กรด้วย สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม หรือสคส.(2548) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ว่า “ความรู้” มา “จัดการ” โดยการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็น ความรู้ ส่วนเทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือเพิ่มพลังในการจัดการความรู้ การ จัดการความรู้เป็นการแบ่งปัน ถ้าไม่มีการแบ่งปันความรู้ ความพยายามในการจัดการความรู้จะไม่ ประสบความสำเร็จ และพฤติกรรมภายในองค์กรเกี่ยวกับ วัฒนธรรม พลวัตและวิธีปฏิบัติ ก็มีผลต่อ การแบ่งปันความรู้ รวมทั้งประเด็นด้านวัฒนธรรมและสังคม

ประพนธ์ ผาสุกยัด (2548) กล่าวถึง หลักการจัดการความรู้มี 4 ประการคือให้คนหลากหลาย ทักษะ หลากหลายวิธีคิด ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์การจัดการความรู้ที่มีพลังต้องทำโดยคนที่ มีพื้นฐานแตกต่างกัน มีความเชื่อหรือวิธีคิดแตกต่างกัน ซึ่งมีจุดรวมพลังคือมีเป้าหมายอยู่ที่งาน ด้วยกัน ในการจัดการความรู้มีความแตกต่างหลากหลาย(Heterogeneity) มีคุณค่ามากกว่าความ

เหมือนกัน (Homogeneity) เพราะทำให้ไม่เกิดพลังร่วมกันพัฒนาวิธีทำงานในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อบรรลุประสิทธิผลที่กำหนดไว้ในการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การตอบสนองความต้องการ (Responsiveness) ซึ่งเป็นความต้องการ ของลูกค้า ความต้องการของ สังคม หรือความต้องการที่กำหนดโดยผู้บริหารองค์กร

2. นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ๆหรือวิธีการใหม่ๆ ก็ได้

3. ชีตความสามารถ (Competency) ของข้าราชการและขององค์กร

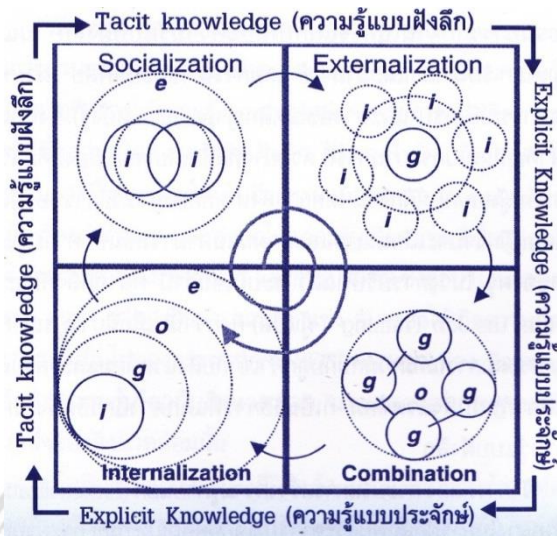
4. ประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการทำงานทดลองและเรียนรู้

เนื่องจากกิจกรรมการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ซึ่ง หมายความว่า “ต้องคิดนอกกรอบ หรือแบบหลุดโลก” จึงต้องดึงกลับมาสู่ความเป็นจริงในโลก หรือในสังคม โดยการทดลองทำเพียงเล็กน้อยก่อน ถ้าได้ผลไม่ดีก็ไม่เสียหาย สามารถยกเลิกได้ แต่ถ้าได้ผลดีจึงขยายการทดลองมากขึ้น จนในที่สุดขยายเป็นวิธีทำงานแบบใหม่ หรือได้ Best Practice ใหม่เกิดขึ้นนำความรู้จากภายนอกเข้ามาอย่างเหมาะสม โดยต้องถือว่าความรู้จากภายนอกยังเป็นความรู้ที่ยังเป็นข้อมูลดิบ ต้องเอามาดำเนินการปรับปรุงใช้ในบริบทของไทยที่เหมาะสม โดยการเติมความรู้เชิงบริบทเข้าไปด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการความรู้คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนและเครื่องมือสารสนเทศต่าง ๆ จะได้มาซึ่งความรู้ เพื่อนำไปสร้างและใช้ความรู้สำหรับการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ และได้สร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าแก่องค์กร และต่อยอดของกิจการหรือโครงการต่างๆ ขององค์กรให้สามารถแข่งขันได้

1.3.2 การสร้างความรู้

ณพิศมภ์ จักรพิทักษ์ (2552) และยุวณูช ทินนะลักษณ์ (2555) กล่าวถึง กระบวนการสร้างความรู้ของ Nonaka ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนความรู้ในตัวบุคคลและความรู้ชัดแจ้ง เพื่อสร้างนวัตกรรม เรียกว่ากระบวนการนี้ว่า เกลียวความรู้ หรือ Knowledge Spiral โดยมี 4 กระบวนการ ดังนี้

แผนภาพ 4 : SECI model

จากรูปแบบดังกล่าว เป็นการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความรู้แบบฝังลึก (tacit knowledge) และแบบประจักษ์ (Explicit knowledge) ก่อให้เกิดวิธีการสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง การสร้างความรู้เป็นวิธีการที่มีรูปแบบเป็นเกลียวเชิงพลวัต โดยการเพิ่มความรู้แบบฝังลึก และทำให้เป็นความรู้แบบประจักษ์ รวมและเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อเกิดความรู้แบบฝังลึกขึ้นใหม่ กระบวนการสร้างความรู้นี้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทั้งสี่ ของความรู้แบบฝังลึกและแบบประจักษ์ประกอบด้วย

Socialization คือ กระบวนการสังคมที่นำเอาบุคคลที่มีประสบการณ์และความสามารถในการทำงาน มาแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความรู้แบบฝังลึกขึ้นใหม่จากความรู้แบบฝังลึกเดิมให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ผ่านบริบทการพบปะกันหรือใช้พื้นที่ในเวลาอยู่ด้วยกัน ชิม ชับสัมผัสถึงความรู้สึก เห็นอกเห็นใจกัน สลายกำแพงกันระหว่างตนเองกับผู้อื่น สลัดทิ้งความเชื่อเดิม (ความรู้ในตัวคน ยังคงอยู่ในตัวคน)

Externalization คือ กระบวนการสร้างความรู้แบบประจักษ์จากความรู้ฝังลึก เกิดจากการถ่ายทอดอธิบายเพื่อให้เข้าใจตรงกัน เห็นร่วมกัน โดยการสื่อสารบอกเล่า เป็นลายลักษณ์อักษรหรือแผนภาพ เป็นบริบทหรือพื้นที่ที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อเปิดใจถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ความรู้สึกให้ปรากฏออกมา รับรู้ร่วมกัน เกิดความหมายของความรู้ที่แลกเปลี่ยนร่วมกัน (ความรู้ภายในตัวคน ถูกทำให้ปรากฏออกมาเป็นความรู้ชัดเจน)

Combination คือ กระบวนการสร้างความรู้แบบประจักษ์จากความรู้แบบประจักษ์ เป็นบริบทหรือพื้นที่ที่จะเกิดการรวบรวมความรู้จัดแจ้ง จากแหล่งอื่นๆ นำมาจัดระบบเชื่อมโยงให้ผู้ใช้ความรู้สามารถเข้าถึงได้ (ความรู้ชัดแจ้ง ถูกจัดระบบ แต่ยังคงเป็นความรู้ชัดแจ้ง)

Internalization คือ กระบวนการสร้างความรู้แบบฝังลึกจากความรู้แบบประจักษ์ เกิดจากการฝึกฝนใช้งานจริง โดยเรียนรู้ขณะทำงาน ทำให้มีความรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสถานการณ์จริง จนเกิดทักษะและความชำนาญ และวนกลับไปสู่กระบวนการสังคม ให้เกิดความรู้ใหม่ในรอบต่อไป

จากกระบวนการสร้างความรู้ 4 กระบวนการ สามารถกล่าวโดยสรุปว่า เป็นการสร้างความรู้จากทักษะความสามารถที่อยู่ในตัวบุคคลมาเชื่อมโยงกับความรู้ประจักษ์จากแหล่งอื่น ๆ แล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดความรู้ใหม่ ๆ จากกระบวนการเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ให้มีความเห็นอกเห็นใจกัน เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างนวัตกรรมให้แก่องค์กรได้

1.4 แนวคิดการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ชาย โพธิ์สิตา (2557: ระบบออนไลน์) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเป็นผู้เสนอประเด็นการสนทนาให้กลุ่มคนที่คัดเลือกมาอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางและไม่เป็นทางการ โดยมีผู้ร่วมสนทนา 6-8 คน หรือขึ้นอยู่กับรูปแบบทรัพยากรและเวลาในการสนทนา เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาไม่รู้สึกระงับ และมีความมั่นใจที่จะแสดงความรู้และความคิดเห็น มีโอกาสได้ฟังและโต้ตอบกับคนอื่นด้วยบรรยากาศสนุกกว่าการสัมภาษณ์เชิงเดี่ยว และให้ข้อมูลทั้งหลายหลายและเจาะลึกในเวลาเดียวกัน

นางลัทษณ์ วิรัชชัย (มปพ.: ระบบออนไลน์) กล่าวว่า การสนทนากลุ่ม เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยความเชื่อว่ามีโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดความสบายใจในการให้สนทนา และเกิดอารมณ์ร่วมอย่างเต็มที่ให้ข้อมูลมากกว่าการให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนาจะมีความลึกซึ้งมากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับการป้อนคำถามของนักวิจัยผู้สัมภาษณ์ ผลการสัมภาษณ์ที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนานั้น นอกจากนักวิจัยผู้สัมภาษณ์จะได้ทั้งสาระเรื่องราว

ของบุคคลและของกลุ่มแล้ว ยังได้ความคิดเห็น ความคิดสะท้อน ปฏิกริยา และข้อมูลที่ลึกซึ้งและหลากหลายจากผู้เข้าร่วมการสนทนาทุกคนด้วย มีวิธีการดำเนินงานโดยใช้คณะผู้สัมภาษณ์ 3 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำการสนทนา (moderator) ทำหน้าที่ดำเนินการสัมภาษณ์ 2) ผู้ช่วยบันทึกข้อมูล (note-taker) ทำหน้าที่จดบันทึกการสนทนา เพื่อให้ประกอบกับบันทึกที่ได้จากการถอดเทปการสนทนา และในกรณีที่จำเป็นอาจช่วยเตือน/เสริมประเด็นที่ผู้นำการสนทนาข้ามหรือยังไม่ได้ถาม และ 3) ผู้อำนวยการความสะดวก (facilitator) ทำหน้าที่บันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงสองเครื่อง

กล่าวโดยสรุปคือ การสนทนากลุ่ม เป็นการนำผู้ร่วมสนทนา 6–8 คน หรือขึ้นอยู่กับรูปแบบทรัพยากรและเวลาในการสนทนา ที่มีพื้นฐานประสบการณ์ และความรู้ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน มาร่วมกันสนทนาให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่หลากหลายและเจาะลึก ในบรรยากาศสนุกกว่าการสัมภาษณ์เชิงเดี่ยว โดยมีคณะผู้สัมภาษณ์ 3 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำการสนทนา (moderator) ทำหน้าที่ดำเนินการสัมภาษณ์ 2) ผู้ช่วยบันทึกข้อมูล (note-taker) ทำหน้าที่จดบันทึกการสนทนา เพื่อให้ประกอบกับบันทึกที่ได้จากการถอดเทปการสนทนา และในกรณีที่จำเป็นอาจช่วยเตือน/เสริมประเด็นที่ผู้นำการสนทนาข้ามหรือยังไม่ได้ถาม และ 3) ผู้อำนวยการความสะดวก (facilitator) ทำหน้าที่บันทึกเสียงโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงสองเครื่อง แต่ถ้ามีข้อจำกัดในด้านบุคลากร ผู้นำการสนทนาสามารถทำหน้าที่ได้ทั้งเป็นผู้บันทึกและผู้อำนวยการความสะดวกในเวลาเดียวกันได้

1.5 ทบทวนวรรณกรรม

สุชน ตั้งทวีวัฒน์และคณะ อ้างถึง สมิต (2527) ว่า ข้อจำกัดของการเลี้ยงไก่ของชาวบ้านเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจทั้งในเรื่องโรคระบาด การปรับปรุงหรือการคัดเลือกพันธุ์ โดยกล่าวแนะนำว่า ควรส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการอย่างง่ายเพิ่มขึ้น เช่น การกกลูกไก่ การจับแม่ไก่จุ่มน้ำเพื่อลดการฟักไข่และเลี้ยงลูก การให้อาหารเสริมโปรตีนที่มีในท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเพิ่มปริมาณไก่ที่ควรจะได้รับต่อปี

เทิดศักดิ์และคณะ (2535) รายงานว่า อัตราการฟักออกของไก่พื้นเมืองจะต่ำสุดในฤดูร้อน เนื่องจากอุณหภูมิและความชื้นในอากาศไม่เหมาะสมสำหรับฟักไข่ และเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้นก็จะมีผลให้คุณภาพน้ำเชื้อของเพศผู้ลดลงทำให้อัตราการผสมติดต่ำ เกษตรกรที่อำเภอห่มแพ จังหวัดขอนแก่น อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดได้แก้ปัญหาสภาพแวดล้อมโดยให้ไก่พื้นเมืองไข่และฟักไข่ในถัง

ซีเมนต์ (ถังส้วม) ซึ่งวางบนดินที่ร่วนซุยแล้วใช้หญ้าแห้งหรือฟางข้าวรองไว้บรรคน้ำบริเวณรอบถังซีเมนต์ เพื่อลดอุณหภูมิและเพิ่มความชื้นในช่วงที่ไก่ฟักไข่ปรากฏว่าให้ผลดี คืออัตราการฟักออกสูงถึง 70-80% การเพิ่มจำนวนไข่ – ลูกไก่ การเพิ่มจำนวนชุดของการไข่ให้มากขึ้น โดยลดเวลาให้แม่ไก่เลี้ยงลูก (กก) น้อยลง จากรายงานการวิจัยพบว่า การแยกลูกไก่ออกจากแม่ไก่เมื่ออายุ 1 เดือน จะทำให้ไข่เพิ่มขึ้นจากเดิม 3-4 ชุดต่อปี เป็น 5-6 ชุดต่อปี แต่วิธีนี้มีจุดอ่อนคือลูกไก่ต้องใช้เวลาประมาณ 1-2 สัปดาห์หลังจากแยกออกจากแม่ไก่ในการเรียนรู้ที่จะหาอาหารตามธรรมชาติ

เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล (2544) รายงานว่า ไก่ที่ไม่ได้ให้วัคซีนป้องกันโรค จะตายเนื่องจากการระบาดของโรคมากกว่า 65% การตายสูงสุดในไก่อายุต่ำกว่า 2 เดือน 40 – 50% ช่วงที่เกิดโรคระบาดมากที่สุด คือ เดือนมีนาคม – มิถุนายน 85% โรคระบาดที่สำคัญ คือ นิวคาสเซิล (68%) อหิวาต์ (52%) และไข้ฉี่ (17%) ที่เป็นปัญหามากในไก่อายุ 1-3 เดือน คือ โรคหวัดหน้าวม ไก่ที่ได้รับการป้องกันโรคระบาดที่สำคัญ มีอัตราการเลี้ยงรอดตั้งแต่แรกเกิด – 4 เดือน 70% มากกว่าครึ่งหนึ่งของไก่ที่ตายมีอายุต่ำกว่า 2 เดือน ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความอบอุ่น อาหารไม่เพียงพอ พยาธิภายนอก และพยาธิภายใน

- พยาธิภายนอก – หมัด ไร
- พยาธิภายใน – พยาธิไส้เดือน 70-77% พยาธิตัวแบน 80-88%

สุชน ตั้งทวีวัฒน์และคณะ (2547) รายงานว่า การใช้เทคนิคการจับลูกไก่แยกออกจากแม่ไก่ไปเลี้ยงตั้งแต่แรกเกิด จากนั้นนำแม่ไก่ไปจุ่มน้ำเย็น มีผลทำให้แม่ไก่กลับมาไข่ในรอบใหม่ได้เร็วขึ้น จึงได้รอบการผลิตลูกไก่เพิ่มขึ้น ซึ่งเทียบแล้วจะได้ลูกไก่มากกว่าการเลี้ยงของเกษตรกรโดยทั่วไป 2-3 เท่า (59-66 vs. 19-38 ตัว/แม่) จึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป และถ้าหากเกษตรกรสามารถดูแลตัวฟักเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะยิ่งทำให้ได้รอบการผลิตไข่และได้ลูกไก่เพิ่มมากขึ้นกว่าการให้แม่ไก่ฟักเองตามธรรมชาติ ส่วนกรณีลูกไก่เมื่อแยกออกจากแม่แล้ว ควรนำไปเลี้ยงแบบขังคอกรวม ทำการกักให้ความอบอุ่น และให้อาหารสำเร็จรูปของลูกไก่ไข่ที่เจือจางด้วยปลายข้าวในอัตราส่วน 25, 50 และ 75% ในช่วงลูกไก่อายุ 1-2, 3-4 และ 5-6 สัปดาห์ แม้ว่าจะทำให้สมรรถภาพการผลิตต่ำกว่าการให้อาหารสำเร็จรูปล้วน ๆ ไปบ้าง แต่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรจะได้กำไรมากกว่า

อรอนงค์ เลี้ยวธารากุลและคณะ (2547) รายงานว่า แม่ไก่พื้นเมืองจะให้ไข่มากที่สุดในเดือน มีนาคม และธันวาคม โดยมีอัตราการเลี้ยงไก่ร้อยละ 16.22 และ 12.54 ของการให้ไข่รวมทั้งปี ตามลำดับ สอดคล้องกับจำนวนลูกเกิดในแต่ละเดือน ที่พบว่า ลูกไก่จะเกิดสูงที่สุดในเดือนเมษายน (ร้อยละ 12.81) รองลงมาได้แก่เดือนมกราคม (ร้อยละ 11.08) ขณะที่อัตราการตายของลูกไก่จะสูงที่สุดในเดือนเมษายน (ร้อยละ 26.96) รองลงมาได้แก่เดือนพฤษภาคม (ร้อยละ 19.18) มิถุนายน (ร้อยละ 16.45) และกรกฎาคม (ร้อยละ 15.09) ตามลำดับ อ่างถึงเกรียงไกร และคณะ (2531) พบว่า ลูกไก่พื้นเมืองของเกษตรกรที่เกิดระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคมจะมีอัตราการตายสูงกว่าเดือนอื่น

มาโนช อมรมงคลและคณะ (2554) รายงานการวิจัยพัฒนาอาหารไก่จากวัตถุดิบในพื้นที่และการควบคุมอุณหภูมิในการอนุบาลลูกไก่สำหรับไก่พื้นเมืองบนพื้นที่สูง ว่า จากการทดลองเลี้ยงไก่พื้นเมืองในสภาพการจัดการของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงในพื้นที่ โดยแบ่งการเลี้ยงออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การเลี้ยงแบบให้ข้าวเปลือกเพียงอย่างเดียวและ 2) การเลี้ยงแบบให้อาหารหมักที่ใช้ต้นกล้วยเป็นวัตถุดิบหลักในสูตรอาหาร และไก่ทดลองทั้ง 2 กลุ่ม จะได้รับอาหารตามกลุ่มทดลองในช่วงเช้า และเย็น ร่วมกับการปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติในช่วงกลางวันดังเช่นที่เคยปฏิบัติแต่ดั้งเดิม พบว่า สมรรถภาพการผลิต/การสืบพันธุ์ของแม่ไก่พื้นเมืองที่ได้รับข้าวเปลือกเพียงอย่างเดียวมีเปอร์เซ็นต์การฟักออกมากกว่าการให้อาหารหมักที่ใช้ต้นกล้วยเป็นวัตถุดิบหลักในสูตรอาหาร ส่งผลได้จำนวนลูกไก่ที่ฟักออกเป็นตัวต่อชุดมากกว่า แม้ว่าแม่ไก่จะจำนวนไข่ที่ใกล้เคียงกันก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักตัว กลับพบว่า แม่ไก่ที่เลี้ยงด้วยข้าวเปลือกเพียงอย่างเดียวมีการสูญเสียน้ำหนักตัวมากกว่า ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสูญเสียด้านสมรรถภาพการผลิตตามมาในอนาคต เช่น การกลับมาให้ไข่รอบใหม่ช้ากว่าหรือเปอร์เซ็นต์ไข่เชื้อตาย/ตายโคมมากกว่า เนื่องจากความไม่สมบูรณ์พันธุ์ของแม่ไก่พื้นเมือง

นอกจากนี้ การให้ข้าวเปลือกเพียงอย่างเดียวยังมีต้นทุนค่าอาหารที่สูงกว่าการให้อาหารหมักอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < 0.01$) ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้มีการเลี้ยงด้วยข้าวเปลือกร่วมกับอาหารหมักโดยเน้นพืชผักที่มีตามฤดูกาลในท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุนค่าอาหาร และช่วยเพิ่มสมรรถภาพการผลิต/สมรรถภาพการสืบพันธุ์ของแม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง ภายใต้สภาพการจัดการที่ถูกจำกัดทั้งพื้นที่ในการจัดเลี้ยงดูและวัตถุดิบในการผลิตอาหาร และสามารถนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นต่อไปได้

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การเลี้ยงไก่พื้นเมืองจำเป็นต้องเผชิญกับความต้องการจะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันโรคระบาด ศัตรู สามารถควบคุมการให้น้ำ ให้อาหาร

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ รวมถึงการดูแลและอนุบาลลูกไก่ได้ แต่การเลี้ยงไก่พื้นเมืองจะต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดและปัจจัยต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายและภาระงานที่เพิ่มขึ้น เพราะจะทำให้เกษตรกรล้มเลิกการเลี้ยงไก่ในรูปแบบใหม่ และหันไปเลี้ยงไก่แบบเดิม

1.6 นิยามศัพท์

1. กลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โป่ว) คือ กลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (โป่ว) บ้านของและ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
2. การเลี้ยงไก่พื้นเมือง หมายถึง การเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงทั่วไปในพื้นที่ราบและบนพื้นที่สูง
3. ลักษณะของไก่พิธีกรรม คือ ไก่ที่มีลักษณะสีขนตามที่ชาวบ้านต้องการ คือ สีแดง สีดำ และสีขาว เป็นไก่บริสุทธิ์ต้องไม่มีพฤติกรรมผิดปกติ ไก่มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และไม่มีควมพิการ ซึ่งเป็นลักษณะที่ชาวบ้านใช้เป็นตัวบ่งชี้ในการนำไปประกอบพิธีกรรม
4. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งชุมชนพื้นที่ราบและชุมชนบนพื้นที่สูง
5. องค์ความรู้ของการเลี้ยงไก่พื้นเมือง หมายถึง กระบวนการและการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นที่สูง
6. ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถของชาวบ้านในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้มีเพียงพอต่อความต้องการในพิธีกรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved